

VÝSTAVY V GALERII ROBERTA GUTTMANNA

Židovská magie v díle Marka Podwala

Galerie Roberta Guttmanna představovala do 11. listopadu dílo významného současného amerického kreslíře, ilustrátora a grafika Marka Podwala. Retrospektivní výstava „Židovská magie v díle Marka Podwala“ kurátora Arna Paříka představila výběr téměř 80 kreseb a kvašů ze sbírky ŽMP a majetku samotného autora. Jeho práce vycházejí z mystických představ kabaly a židovské magie o uspořádání vesmíru, z barvitých příběhů a legend Talmudu, ale i z každodenního světa modlitby, oslav šabatu a židovských svátků (o akci jsme podrobně informovali ve Zpravodaji 2/2012).

Výstavu zhlédlo rekordních 8 740 samostatně placících návštěvníků z celého světa (galerii je možno navštívit v rámci vstupenky do všech objektů ŽMP, za zvýhodněné vstupné v kombinaci s prohlídkou Španělské synagogy, ale i samostatně).

U příležitosti výstavy Česká televize v rámci cyklu „Cesty víry“ připravila pod názvem „Moje synagoga je v Praze“ filmový portrét Marka Podwala, jenž vedle rozhovorů s ním, ředitelem Židovského muzea Leo Pavlátém a vrchním pražským rabínem Efraimem Karolem Sidonem přináší i ukázky z Podwalovy současné tvorby. Ve filmu je tak zachycena nejen vernisáž výstavy 27. června 2012, ale i obřad věnování a zasvěcení nových vyšíváných textilií pro Staronovou synagogu (více informací ve Zpravodaji 1/2012). Štáb dokumentaristů doprovázel Marka Podwala také na jeho cestách po

M. Podwal: Chamsa, 2012, akryl, kvaš a pastelky, papír, Židovské muzeum v Praze.

M. Podwal při přednášce studentům University of New York in Prague, 24. září 2012

našem hlavním městě, takže diváci měli možnost blíže se seznámit s pražskými židovskými památkami – Starým i Novým židovským hřbitovem, Vysokou, Španělskou a především Staronovou synagogou – a s místem, které zaujímají v životě protagonisty dokumentu. Snímek, jenž byl odvysílán v premiéře 4. listopadu 2012, je možno zhlédnout na adrese [http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185258379-cesty-viry/212562215500007-moje-synagoga-je-v-praze/.](http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185258379-cesty-viry/212562215500007-moje-synagoga-je-v-praze/)

„A nebudete muset chodit za rabínem.“ 500 let hebrejského knihtisku v Čechách a na Moravě

Hymny pro šabat a požehnání po jídle, s ilustrací honu na zajíce. Praha, Geršom ben Šlomo ha-Kohen, Meir ben Jaakov ha-Levi Epstein, Chajim ben David Šachor, Meir ben David, 1514.

K 500. výročí vydání první hebrejské knihy v Čechách a na Moravě, ale i v celé východní a střední Evropě připravilo Židovské muzeum v Praze jako vyvrcholení několikaletého projektu jedinečnou výstavu: Od 6. prosince 2012 do 28. února 2013 si je možno v muzejní Galerii Roberta Guttmana prohlédnout unikáty pocházející z nejvýznamnějších sbírek rukopisů a starých tisků v České republice i zahraničí.

V prosinci roku 1512 dokončilo konsorcium židovských tiskařů a finančníků v Praze tisk siduru, modlitební knihy pro všední dny a sobotu. České země se díky tomu staly – po několika lokalitách v Itálii, na Iberském poloostrově a Cařihradu – jedním z prvních míst, kde působily tiskárny vedené židovskými tiskaři. Od té doby vycházely hebrejské knihy v Praze a později také v Prostějově, Brně a Mikulově s proměnlivou intenzitou až do první poloviny 20. století.

U příležitosti tohoto výročí připomíná výstava, jejíž titul je doslovným citátem ze záhlaví glosáře k hebrejské bibli vydané v Praze roku 1604 Mošem Sertelsem, dějiny a vývoj tohoto kulturního fenoménu především v jeho nejstarším období v 16.-18. století. Vedle obecného vlivu knihtisku na demokratizaci a laicizaci vzdělanosti, vztahu mezi prvními tisky a rukopisy, vývoje v typografii i ve výzdobě a postupného rozrůstání žánrů se expozice kurátorky Olgy Sixtové zaměřuje především na znaky charakteristické pro produkci v našich zemích, mimo jiné na pozoruhodně otevřenou spolupráci židovských typografů s jejich křesťanskými kolegy, která po více než sto let ovlivňovala vnější podobu pražských hebrejských tisků. Opomenuti nezůstali ani jednotliví tiskaři, autoři, editoři a ilustrátoři.

Mapa putování Izraelitů pouští. Praha, Geršom ben Becelel Katz, 1610.

K vidění je na 50 originálních tisků, mezi nimi světové unikáty, jako např. jediný dochovaný exemplář nejstaršího pražského tisku zapůjčený z Bodleian Libraries v Oxfordu či pesachová Hagada z roku 1526 z Braginsky Collection v Curychu, považovaná za jednu z nejkrásnějších hebrejských knih vůbec. Knihy z dílen Pavla Severina a Sixty Palmy Močidlanského z počátku 16. a 17. století, jež mají se soudobými pražskými hebraiky společnou výzdobu či její autory, řezáče dřevořezů, zapůjčily Národní knihovna ČR a Strahovská knihovna Královské kanonie premonstrátů v Praze. Vědeckou knihovnu v Olomouci zastupuje vzácný exemplář z polského Krakova z roku 1534 ovlivněný pražskou typografií a dále dosud neznámý tisk z dílny Avrahama Heidy z roku 1621, který se v knihovně zdejší jezuitské koleje podařilo objevit během přípravného výzkumu. Fondy a sbírky Židovského muzea v Praze reprezentují neméně výjimečné originály: jediný dochovaný exemplář druhého nejstaršího pražského tisku hymnů pro šabat a požehnaní po jídle z roku 1514, hebrejská bible z roku 1530, jediný u nás dochovaný prostějovský hebrejský tisk a dále výsledky vlastního výzkumu prováděného v 90. letech v synagogách v Čechách a na Moravě.

K multimediální části výstavy, jež návštěvníkům umožňuje prohlédnout si vybrané knihy v digitální podobě, patří vedle detailnějšího zpracování jednotlivých témat i ukázky z budované on-line bibliografie hebrejského knihtisku na území Čech a Moravy, shrnující výsledky několikaletého systematického průzkumu knižních a sbírkových fondů nejvýznamnějších institucí v Evropě, USA a Izraeli (více k projektu na zvláštní webové stránce www.jewishmuseum.cz/hebrewprinting).

Z vernisáže výstavy, která proběhla 5. prosince 2012

Současně s výstavou vydalo muzeum spolu s nakladatelstvím Academia v češtině a angličtině monografii „**Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě**“ (více viz níže Nové publikace ŽMP).

Galerie Roberta Guttmanna, U Staré školy 3, Praha 1,
otevřeno denně kromě soboty, státních a židovských svátků,
zimní čas 9–16.30 hodin, letní čas 9–18 hodin

Připravujeme

Symbols emancipace. Synagogy 19. století v českých zemích
(vernisaž 20. března 2013)

Realita a fikce. Filmování v ghettu Terezín 1942–1945 (vernisaž 28. srpna 2013)

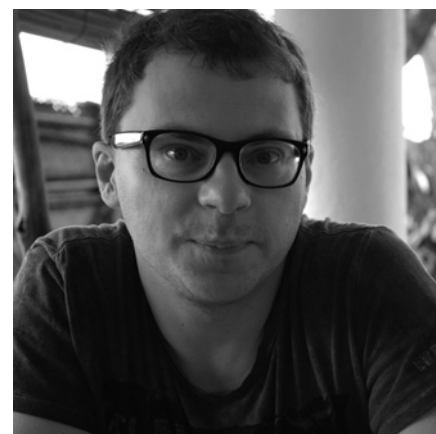
POLSKÁ SEZÓNA V ŽIDOVSKÉM MUZEU

Rok 2012 se v ŽMP nesl v duchu Polské sezóny, která navázala na úspěšnou Izraelskou sezónu z roku 2011. Cílem bylo představit českému publiku nejen dějiny kdysi největší židovské komunity v Evropě, ale i současnou polskou židovskou kulturu a její přijetí. Projekt Odboru rozvoje a vztahů s veřejností ŽMP a Polského institutu v Praze zahrnoval besedy s předními odborníky na nejrůznější historická a společenská témata z obou zemí, hudební vystoupení předních polských skupin navazujících na židovské hudební tradice a projekce nejnovějších děl polské kinematografie zaměřených na problematiku polsko-židovských vztahů ve 20. století.

Dne 19. září se konalo promítání filmu Pawła Łozińskiego „**Místo narození**“ (Miejsce urodzenia, 1992), jenž byl natočen na motivy textu Henryka Grynberga, polského spisovatele židovského původu dnes žijícího v USA. Po projekci dokumentu, jenž získal mnoho ocenění, ale vyvolal i řadu kontroverzí, následovala diskuse s izraelským architektem, akademikem a honorárním konzulem Polské republiky v Jeruzalémě Zeevem Baranem, který se narodil roku 1935 ve Vilniusu a jako dítě přežil holocaust. Druhým hostem byl historik a novinář Piotr Zychowicz, výkonný redaktor nového měsíčníku „Uważam Rze – Historia“, který se specializuje na problematiku dějin polsko-židovských vztahů.

Dne 24. října 2012 se uskutečnilo **setkání s prozaikem a esejistou Piotrem Pazińskim**. Tento polsko-židovský prozaik, esejista patří ke „generaci vnuků“, kteří o dramatické kapitole osudu židovského národa slyšeli z vyprávění svých prarodičů a nyní sami hledají cestu ke svým kořenům a identitě. Prvním literárním ohlasem této generace se stala právě Pazińského novela „Letní byt“ (Pensjonat), v Polsku oceněná Paszportem Polityki, kterou v letošním roce v českém překladu vydalo nakladatelství Havran. Piotr Paziński během setkání pohovořil o současné židovské kultuře v Polsku a představil kulturní židovský měsíčník Midrasz, jehož význam na polské intelektuální scéně výrazně přesahuje hranice židovské komunity.

Hvězdou posledního koncertu v rámci Polské sezóny se stal polský hudebník německého původu **André Ochodlo**, jeden z nejvýznamnějších světových interpretů písní v jazyce jidiš, který vystoupil ve Španělské synagoze 6. listopadu společně s Odem Trio ve složení Adam Źuchowski (umělecký vedoucí projektu, kontrabas), Piotr Maślanka (bicí) a Zdzisław Kalinowski (klávesy). Vystoupení navázalo na Ochodlův nejnovější projekt „Layla“, v jehož rámci současní polští skladatelé, mj. Jerzy Satanowski, Adam Źuchowski nebo Ewa Kornecka, komponovali hudbu inspirovanou texty významných básníků tvořících v jidiš, jako Abrahama Sutzkevera, Itziga Mangera, Rokhla Korna či Lajzera Ajchenranda.

Piotr Paziński

André Ochodlo

Slavnostní zakončení Polské sezóny ve Španělské synagoze zajistila 14. listopadu distribuční premiéra nejnovějšího filmu **Agnieszky Holland „V temnotě“** za osobní účasti režisérky. Drama, nominované na cenu americké filmové akademie Oscar za nejlepší cizojazyčný snímek roku 2012, bylo natočeno podle skutečných událostí, které se odehrály v nacisty okupovaném Lvově (tehdy Polsko, nyní Ukrajina). Leopold Socha, malý polský zlodějíček a zároveň údržbář místních kanalizací, schová za peníze v podzemním labyrintu skupinu Židů, kteří se snaží uniknout likvidaci lvovského ghetta. Zpočátku je hlavním Leopoldovým motivem cynická snaha vydělat, postupně ale vzniká mezi ním a skupinou zvláštní pouto, které se s každou novou dramatickou událostí v podzemí prohlubuje. Když skupině dojdou peníze, Leopold vidí, že ji nemůže opustit, a skrývá její členy dále, přestože za to jemu i celé jeho rodině hrozí smrt. Snímek získal řadu prestižních cen nejen v Polsku, ale i po celém světě.

Z filmu „V temnotě“.

Partner projektu: Muzeum historie polských Židů/Varšava

Spolupráce na hudební části: Junior klub Na Chmelnici

Spolupráce na filmové části: Verbasum Imago

Projekt vznikl za podpory Česko-polského fóra.

Mediální partneři: Lidové noviny, lidovky.cz, Rádio Classic FM, Rádio Express a Rádio 1

NOVINKY Z PROJEKTU NAŠI NEBO CIZÍ? ŽIDÉ V ČESKÉM 20. STOLETÍ

Konference o antisemitismu k 60. výročí procesu s Rudolfem Slánským

Rudolf Slánský se narodil 31. července 1901 v Nezvěsticích u Plzně v rodině židovského obchodníka. V roce 1921 se stal členem Komunistické strany Československa a od roku 1935 jejím poslancem v Národním shromáždění. Před nacistickou perzekucí se mu již jako čelnému představiteli strany podařilo uprchnout do Moskvy, zatímco většina členů jeho rodiny zahynula v terezínském ghettu a v dalších nacistických koncentračních táborech. Roku 1946 byl zvolen generálním tajemníkem KSČ a jako zástupce tvrdého stalinistického jádra se po Únoru 1948 zásadním způsobem podílel na ustavení komunistické diktatury a pronásledování jejích politických oponentů. V listopadu 1951 byl však zatčen a spolu s 13 dalšími významnými členy strany obviněn ze spiknutí proti republice. Dne 27. listopadu 1952 byl ve zinscenovaném procesu odsouzen k trestu smrti a následně popraven.

Židovské muzeum v Praze a Institut Tereziánské iniciativy uspořádaly k výročí procesu s tzv. protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského 27. listopadu 2012 v Plzni konferenci pro učitele. Setkání zahájila projekce dokumentárního filmu „Pražský proces“ (2000), jenž rekonstruuje ovzduší v československé společnosti od skončení druhé světové války do roku 1956, a následná diskuse s jeho režisérkou Zuzanou Justman, kterou moderovala Kateřina Čapková z Ústavu soudobých dějin AV ČR. Novinář a historik Petr Brod poté účastníkům přiblížil mezinárodní i vnitropolitické souvislosti procesu, jeho příčiny a důsledky a dokumentarista Martin Šmok z USC Shoah Foundation se věnoval roli sdělovacích prostředků a dopadům procesu na společnost i židovskou komunitu. Na závěr konference byla prezentována metodika pro učitele základních a středních škol, zaměřená na problematiku antisemitismu v Československu v 50. letech.

Cílem projektu „Naši nebo cizí? Židé v českém 20. století“ je integrovat do výuky na českých školách dějiny židovské komunity jako nedílné součásti českých moderních dějin. Jeho základem je tvorba výukových a metodických materiálů v přímé interakci s učiteli, žáky a studenty, ať již v podobě tematicky zaměřených dílen, workshopů, seminářů či konferencí. Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.1.00/14.0089 Tvorba výukových materiálů a zavádění výukových programů k dějinám Židů ve 20. století je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Nevítaní cizinci aneb Uprchlíci včera a dnes

Židovské muzeum v Praze představilo 6. prosince 2012 nový vzdělávací program pro základní a střední školy nazvaný „Nevítaní cizinci aneb Uprchlíci včera a dnes“. Jeho cílem je na příkladu československé uprchlické politiky konce 30. let 20. století přivést žáky a studenty k aktivní diskusi o tématu uprchlictví i v jeho současném kontextu.

V roce 1938 nacistické Německo připojilo Rakousko a po Mnichovské dohodě obsadilo pohraničí českých zemí. Před nesvobodou, gestapem a koncentračními tábory utíkaly statisíce lidí, mnozí pronásledovaní a vyhánění kvůli svému židovskému původu. Řada z nich se při svém útěku ocitla na československých hranicích. Jak se chovalo Československo vůči těmto lidem v nouzi? Přijímalo je, nebo před nimi svoje hranice zavíralo? Pomáhali českoslovenští občané uprchlíkům? To jsou jen některé z otázek, jimiž se budou účastníci jednotlivých workshopů o délce dvou hodin zabývat.

„Předností programu je jeho tematický přesah do současnosti, který umožňuje diskutovat o řadě aktuálních otázek, jež se mohou týkat každého z nás či našich blízkých. Kritický přístup k uprchlické politice Československa a některých dalších zemí v době před druhou světovou válkou, kdy docházelo k pronásledování etnických menšin a bezpříkladnému porušování lidských práv, je také předpokladem k diferencovanému pohledu na vlastní národní dějiny a k uvědomění si toho, že i demokratické státy mohou tvářit v tvář totalitním režimům a genocidě selhat. Tento fakt pak může přinést zajímavé paralely z dnešního světa. Proto je v průběhu workshopů kladen důraz na formulování vlastních názorů, jejich sdílení s ostatními a následnou diskusi,“ říká Zuzana Pavlovská, vedoucí Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP.

Na začátku workshopů budou studenti vyzváni k zodpovězení pěti obecných otázek souvisejících s tématem uprchlictví. Po krátkém uvedení do předválečného vývoje v Evropě a do postavení uprchlíků v Československu v roce 1938 se již budou věnovat práci s původními archivními a jinými dokumenty. Zde budou postupovat metodou tzv. skládkového čtení: po rozdělení do domovských skupin si každý z nich zvolí jedno ze čtyř odborných témat, kterému se pak bude spolu se stejně zaměřenými „experty“ věnovat – osobním příběhům uprchlíků, reakci úřadů a veřejnosti na uprchlíky nebo činnosti organizací, které uprchlíkům pomáhaly. Jednotlivé expertní skupiny se seznámí s vybranými dobovými dokumenty a v rámci diskuse se pokusí najít odpověď na několik dotazů. Poté se studenti vrátí do svých domovských skupin, kde na ně bude čekat hlavní úkol – s pomocí právě získané „odborné výbavy“ společně z různých perspektiv vytvořit zjednodušenou konvenci o uprchlících.

Workshop „Nevítaní cizinci“ lze zdarma objednat zde:

Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP

Praha: education@jewishmuseum.cz, tel.: 222 749 350

Brno: brno@jewishmuseum.cz, tel.: 544 509 651

Ukázkový workshop připravilo ŽMP ve spolupráci s Gymnáziem Duhovka.

ZPRÁVY Z ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU

Tuvia Beeri – Barevné lepty

Dne 13. 9. 2012 se v brněnské pobočce OVK ŽMP konala vernisáž výstavy barevných leptů izraelského malíře Tuvia Beeri za osobní účasti autora.

Tuvia Beeri pocházející ze slovenských Topolčan emigroval v roce 1948 do Izraele, kde o pár let později začal studovat na uměleckém institutu v Kiryat Tivon. Odtud pak v roce 1961 odcestoval na dva roky studijně do Paříže a po svém návratu se stal vyučujícím na Becalelově institutu umění a designu v Jeruzalémě a na Avniho institutu v Tel Avivu. V roce 2001 byl Beeri odměněn cenou Eliho Oshorova, udělovanou Asociací izraelských malířů a sochařů (IPSA) za přínos izraelskému umění.

Začínáme aneb Kdo si hraje, nezlobí

V neděli 16. 9. 2012 se v Brně konal festival volnočasových aktivit „Začínáme aneb Kdo si hraje, nezlobí“, který uspořádala radnice městské části Brno-střed a její kulturní a vzdělávací středisko. Pracovnice brněnské pobočky Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP zde účastníkům přiblížily vlastní nabídku programů pro školy, zájmové skupiny i pro širší veřejnost a představily ukázky ze své činnosti. Pro nejmenší zájemce o židovskou kulturu byla přichystána malá výtvarná dílna.

Tuvia Beeri během vernisáže.

Rodiče a děti vedle nabídky nejrůznějších aktivit a publikací zaujala především hebrejská abeceda.

Genocida Romů v době druhé světové války

Dne 29. října 2012 se v pražské pobočce Oddělení pro vzdělávání a kulturu ve spolupráci s občanským sdružením Slovo 21 uskutečnila vernisáž výstavy věnované genocidě, již padlo za oběť 90 % předválečné romské populace českých zemí.

Putovní expozice Muzea romské kultury v Brně sleduje postup proti Romům a Sintům v celoevropském kontextu již od roku 1933. V centru její pozornosti však leží příběh romského obyvatelstva Čech a Moravy, poznamenaný tzv. cikánskými tábory v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu, dalšími koncentračními tábory i vyhlazovacím táborem Auschwitz-Birkenau v okupovaném Polsku. Samostatné panely jsou rovněž věnovány zapojení Romů do protinacistického odboje a osudům majetku, který byl pronásledovaným Romům zabaven.

Vedem: Cesta terezínských kluků stále pokračuje

Prostory pražské pobočky Oddělení pro vzdělávání a kultury hostily 6. prosince 2012 vernisáž další výstavy, věnované tentokrát fenoménu jednoho unikátního pedagogického experimentu.

V prosinci 1942 byla v Terezíně v Domově č. 1 pro chlapce ve věku 14-16 let ustavena dětská samospráva. Chlapci ji pojmenovali Republika Škid (podle knihy o Škole Dostojevského – „Škola imjeni Dostojevskogo“ – při chlapeckém sirotčinci v Petrohradě), navrhli její znak, složili hymnu a po dva roky tajně vydávali časopis Vedem, v němž popisovali život v ghettu a uveřejňovali vlastní básně, povídky a kresby. Výstava podrobně představuje život „kluků z jedničky“ i jednotlivé rubriky a nejzajímavější články jejich časopisu, z nichž některé jsou zveřejněny vůbec poprvé. Závěrečná část je věnována časopisům, které ve školním roce 2011/2012 v rámci soutěže „Převzmete terezínskou štafetu“ vytvořili studenti několika desítek základních a středních škol z celé České republiky. Na výstavě, kterou je možno zhlédnout do 17. ledna, se podíleli studenti Gymnázia Přírodní škola a společnost Opona, o. p. s.

Součástí doprovodného programu tvořil i rozhovor s pamětníkem Jiřím Bradým přes skype.

Připravujeme:

29. 1. – 28. 2. Jindřich Buxbaum: Židovská škola dnes – Ješiva v Kyjevě

Unikátní fotografická reportáž ze života dnešní kyjevské ješivy, židovské školy určené zejména pro studium Talmudu a židovského náboženského práva – halachy.

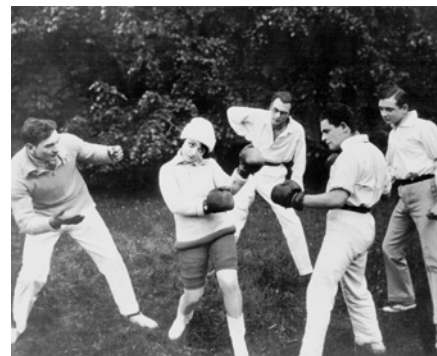
CINEGOGA 2012

Židovské muzeum v Praze a Orchestr BERG připravily i v roce 2012 pokračování úspěšného cyklu, kombinujícího němý film, živou hudbu a jedinečný architektonický prostor. Tentokrát byl 15. a 16. října 2012 ve Španělské synagoze na pořadu snímek **„Východ a Západ“** (Rakousko, 1923) – příběh o střetu dvou světů s hvězdou amerického vaudevillu Molly Picon v hlavní roli, kterou ve světové premiéře doplnila hudba skladatele Jana Duška.

Děj se začíná odvíjet ve chvíli, kdy se Morris Brown, newyorský obchodník na burze, který dávno vyměnil modlitební knížku za šekovou, vrací se svojí dcerou Mollie (Molly Picon), ztělesněním ideálu „pravého amerického děvčete“, do rodné Haliče na svatbu své neteře Zeldy. Mezi moderní a dravou Mollie, jejíž eskapády postupně vytvářejí celou kostru příběhu, a Zeldou, dívkou z tradiční zbožné rodiny, nemůže být většího rozdílu. Navzdory všem očekáváním Mollie během své haličské návštěvy potkává svého nastávajícího, studenta ješivy Jakoba. Ten, aby získal její srdce, nakonec opustí svět tradiční zbožnosti a začne budovat světskou kariéru.

„Východ a Západ“ je plný klasicky groteskních scén, v nichž Molly Picon cvičí s činkami, boxuje, učí venkovské hochy shimmy a během půstu o Jom Kippur potají zhltně večeři pro celou rodinu. Režiséři Sidney M. Goldin a Ivan Amramson si ve snímku bravurně pohráli s kontrasty, jež vycházejí ze střetu dvou světů – východoevropského štetlu a sekularizované Ameriky dvacátých let 20. století. Tento protiklad jako stavební prvek inspiroval i skladatele Jana Duška, který hudebníkům „předepsal“ zápolení klasické a jazzové sekce orchestru.

Restaurovanou a digitalizovanou kopii poskytl The National Center for Jewish Film.

Z filmu „Východ a Západ“.
© The National Center for Jewish Film

Orchestr BERG během kinokonzertu.

Připravujeme:

Cinegoga 2013 – Henryk Szaro: *Silný člověk* (*Mocny człowiek*, 1929)

DOKUMENTY K OSUDŮM OSTRAVSKÝCH ŽIDŮ ON-LINE

K 70. výročí židovských transportů z Ostravy do Terezína zveřejnilo ŽMP on-line sbírku osobních a rodinných dokumentů, které přibližují každodenní život ostravských Židů před druhou světovou válkou, jejich osudy v období šoa i příběhy těch, kteří toto tragické období přežili. Zhruba dva tisíce dopisů, fotografií a úředních dokumentů byly veřejnosti zpřístupněny v novém virtuálním katalogu sbírek Židovského muzea na adrese <http://collections.jewishmuseum.cz/>.

Součástí katalogu sbírek se také stala on-line výstava založená na unikátní korespondenci rodiny Goldbergů, kterou válka rozdělila: zatímco třem bratrům – Oskarovi, Mosešovi a Norbertovi – se v roce 1939 podařilo uprchnout do Velké Británie, jejich rodiče a sestry s dětmi zůstali v okupované Evropě, kde zahynuli. Jejich dopisy, plné smutku z odloučení a touhy po opětovném setkání celé rodiny, působivě ilustrují, jak obtížné až nemožné bylo pro židovské obyvatele protektorátu uniknout přes bariéru víz, povolení a zavřených hranic do svobodného světa.

Sbírka dokumentů je výsledkem několikaleté činnosti dobrovolníků při Kingstonské synagoze v jihozápadním Londýně, která dostala do užívání svitek pocházející z předválečné Ostravy. Rozsáhlý soubor těchto svitků, v době okupace zabavených a svezených do pražského židovského muzea, byl v 60. letech 20. století komunistickým státem muzeu odejmut a prodán do Velké Británie, odkud jej nadace The Czech Memorial Scrolls Trust zapůjčuje synagogálním sborům po celém světě.

Ostravská skupina v Kingstonu začala pod vedením Davida Lawsona pracovat v roce 2006. Kromě dokumentace osudů ostravských Židů si vytkla za cíl i oživit památku na ně. Postupně tak kolem sebe vytvořila virtuální, po celém světě rozptýlenou komunitu bývalých židovských Ostraváků, kterým pomáhá znovu najít vztah k rodnému městu jich samotných, jejich rodičů či prarodičů.

Židovské muzeum v Praze se před dvěma lety do aktivit ostravské skupiny v Kingstonu zapojilo a v rámci společného projektu zajistilo katalogizaci, digitalizaci a publikaci této ojedinělé sbírky. Projekt byl představen v pražské pobočce Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP 10. září za účasti Norberta Goldberga, Davida Lawsona, Libuše Salomonovičové, která dokumentuje osudy ostravských židovských rodin, a vedoucího Oddělení pro dějiny šoa ŽMP Michala Frankla. Diskusi moderoval publicista Petr Brod.

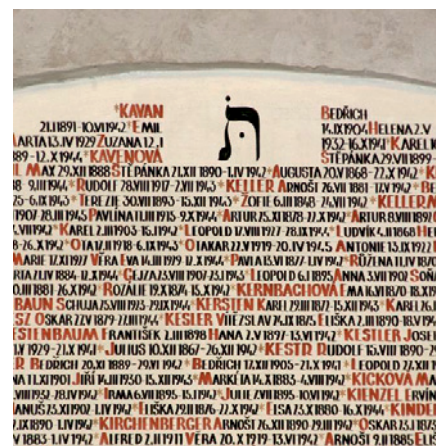
PŘIPOMÍNKY VÝROČÍ SYSTEMATICKÝCH DEPORTACÍ ŽIDOVSKÉHO OBYVATELSTVA NA ÚZEMÍ ČECH A MORAVY

Organizované přesuny Židů během německé okupace představovaly po jejich nucené registraci a zabavení majetku další fázi tzv. „konečného řešení židovské otázky“. První deportace z území Protektorátu Čechy a Morava směřovaly již v říjnu 1939 na území Generálního gouvěrnementu. Systematické deportace byly zahájeny o dva roky později, když byl 16. října 1941 do ghetta v Lodži vypraven první transport. Rok 1942, připomínaný v České republice zejména kvůli atentátu na Reinharda Heydricha a vyhlazení Lidic a Ležáků, je pak rokem, kdy bylo definitivně přerušeno soužití Čechů a českých Němců s Židy. Pokud na jeho začátku žilo židovské obyvatelstvo Čech a Moravy stále ještě mezi svými nežidovskými sousedy, byť oddělené neviditelnou a stále neprostupnější zdí zákazů a nařízení, na jeho konci již byla jeho deportována do ghatt, koncentračních a vyhlazovacích táborů. Jen do ghetta Terezín, založeného 24. listopadu 1941, bylo do prosince 1942 deportováno více než 61 000 mužů, žen a dětí. Pro většinu z nich pak konečnou stanicí představovaly koncentrační a vyhlazovací tábory na východě – mezi nimi především Auschwitz-Birkenau, kam první terezínský transport zamířil 26. října 1942.

Židovské muzeum v Praze při příležitosti těchto smutných výročí veřejnosti ve dnech 14. října a 25. listopadu 2012 zdarma **zpřístupnilo Památník zavražděných českých**

Norbert Goldberg během diskuse s účastníky setkání.

a moravských Židů v Pinkasově synagoze. Návštěvníkům byli po celou dobu k dispozici pracovníci muzea, kteří pomáhali s orientací a s vyhledáváním doplňujících informací.

Památník, jehož vybudování předcházela rozsáhlý průzkum a stavební úpravy, založilo v 50. letech 20. století Státní židovské muzeum pod vedením Hany Volavkové. Volba přitom padla na Pinkasovu synagogu pro její těsné sousedství se Starým židovským hřbitovem – jména na stěnách synagogy představují jeho symbolické rozšíření pro ty, kteří většinou žádný hrob nemají. Unikátní památník je dílem malířů Václava Boštíka a Jiřího Johna, kteří nejen připravili jeho působivý koncept, ale 77 297 jmen na zdi synagogy vlastnoručně napsali.

Připomínání šoa bylo tehdy nanejvýš vnitřní záležitostí židovské komunity, kdy tragické osudy českých a moravských Židů byly obecně zmiňovány pouze okrajově. Vytvoření památníku tak oficiální místa tolerovala, protože vznikl mimo veřejný prostor. Po roce 1968 a vpádu okupačních vojsk Varšavské smlouvy byl uzavřen a nápisy na zdech zničeny. Pro veřejnost ho po celkové rekonstrukci ŽMP zpřístupnilo až po pádu komunistického režimu v polovině 90. let 20. století.

ZVEŘEJNĚNÍ SBÍRKY TEREZÍN

V době připomínky tragických událostí před 70 lety byla 25. listopadu také on-line **zveřejněna kompletní sbírka Terezín** na adrese <http://collections.jewishmuseum.cz/>.

Koncem druhé světové války byly mnohé originální dokumenty vytvořené německou komandaturou nebo židovskou „samosprávou“ na příkaz nacistů zničeny. Několik jednotlivců a skupin z řad vězňů se však rozhodlo co nejvíce takových dokladů zachránit a shromáždit a někteří z přeživších v této činnosti samostatně pokračovali i po roce 1945. Archivní sbírka Terezín, jež obsahuje např. zlomky původního aktového materiálu „Židovské rady starších“ v Terezíně, dokumenty k přípravě struktury a fungování ghetta, vzdělávání dětí či kulturnímu životu vězňů, tak patří k nejvýznamnějším dochovaným souborům k dějinám terezínského ghetta v České republice i zahraničí.

Projekt digitalizace probíhal za podpory Conference on Jewish Material Claims Against Germany od roku 2009. Celkem bylo v jeho rámci zpracováno více než 100 000 stránek archivního materiálu, které byly nově zkatologizovány a opatřeny strukturovanými metadaty.

Osudy deportovaných dále připomínají nové materiály pro školy věnované místům, odkud byly jednotlivé transporty vypravovány (viz <http://www.nasinebocizi.cz/?p=587>).

ÚČAST NA EVROPSKÉM PATCHWORKOVÉM SETKÁNÍ 2012

Ve dnech 13.–16. září 2012 se Židovské muzeum v Praze prezentovalo unikátní, dosud v úplnosti nevystavenou kolekcí svých sbírkových předmětů zdobených technikou patchworku a aplikace na 18. ročníku Evropského patchworkového setkání (European Patchwork Meeting), které se každoročně koná v alsaském Ste. Marie aux Mines. Okolí tohoto města je považováno za historickou kolébku hnutí amišů, pro něž je zdobení textilií patchworkem a quiltingem (tj. ozdobným prošitím, které spojí tři nebo více vrstev) typické. Jedním ze spoluorganizátorů setkání se tak stala i Francouzská společnost historie anabaptistů a menonitů.

Vystavovaný soubor Židovského muzea v Praze tvořilo 19 textilií, z nichž nejstarší exponát představovala aplikace ze 17. století použitá na pláštiku z Moravy. Největší ohlas u návštěvníků podle očekávání vzbudily unikátní synagogální opony a dále pokrývky a povijany zdobené patchworkem. Součástí doprovodného programu byla rovněž přednáška M. Veselské o historii muzea a jeho sbírek. Účast ŽMP byla velmi úspěšná – za čtyři výstavní dny navštívilo jeho expozici přibližně 8 000 návštěvníků, prodejní úspěch zaznamenaly také nabízené publikace a další materiály muzea.

Pro zájemce byly během dní otevřených dveří v Pinkasově synagoze připraveny komentované prohlídky.

Transportní vlak před Jägerkaserne, Terezín 1943.

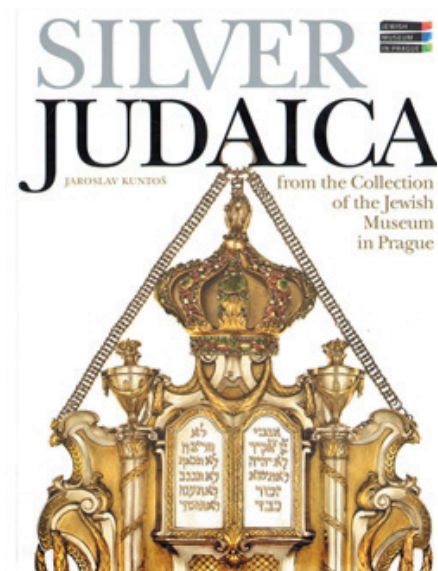
Expozice ŽMP na 18. ročníku Evropského patchworkového setkání.

NOVÉ PUBLIKACE

Katalog stříbra (Silver Judaica from the Collection of the Jewish Museum in Prague)

Soubory rituálních stříbrných předmětů ze sbírek Židovského muzea v Praze nebyly dosud nikdy samostatně ve větší míře knižně zpracovány. Napravuje to anglicky vydaný výběrový katalog, který obsahuje přibližně desetinu této části sbírkového fondu.

Textová část knihy, jejímž autorem je kurátor sbírky kovů a trojrozměrných předmětů ŽMP Jaroslav Kuntoš, se nejprve věnuje vlastní struktuře sbírky, jejímu časovému rozvrstvení a jednotlivým výrobním lokalitám. Dále analyzuje poměr objektů domácího a zahraničního původu a jejich vzájemné vazby. U objektů domácího původu se snaží definovat specifika hlavních typů předmětů a jejich případnou odlišnost v rámci jednotlivých regionů. Sleduje skupiny křesťanských mistrů stříbrníků, kteří na různých místech pracovali v průběhu doby pro židovské zákazníky, a jejich podíl při výrobě rituálních předmětů. J. Kuntoš se také zabývá zvláštním postavením židovských výrobců, rozdílů v jejich produkci v různých regionech, jejich podílem na celkovém množství rituálních předmětů a snaží se objasnit důvody poměrně malého počtu předmětů vzešlých z jejich dílen. V závěru upozorňuje na zásahy rakouského státu na počátku 19. století, silně ovlivňující strukturu a počty objektů dochovaných do současnosti, a vysvětluje, jakými způsoby jednotlivé židovské komunity tuto situaci řešily. Katalogová část je členěna do skupin podle jednotlivých druhů předmětů a obsahuje 475 položek s údaji o příslušných objektech. Součástí katalogu je místní a jmenný rejstřík.

Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě

Současně s výstavou „A nebudete muset chodit za rabínem.“ 500 let hebrejského knihtisku v Čechách a na Moravě vydalo muzeum spolu s nakladatelstvím Academia v češtině a angličtině monografii „**Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě**“. Kniha, v níž se tým autorů z České republiky i ze zahraničí podrobně věnuje různým aspektům tématu a začleňuje jej do širšího kontextu, je ilustrována více než dvěma sty fotografiemi tisků z desítky sbírek z celého světa. Většina z nich je takto publikována vůbec poprvé.

Studie Pavla Sládka z širšího kulturně historického hlediska ukazuje, jak fenomén hebrejského knihtisku v jeho počátcích vnímali, hodnotili a využívali jeho současníci. První studie editorky Olgy Sixtové podává přehled pražského hebrejského knihtisku v letech 1512-1672, ve druhé se autorka podrobně věnuje nejstaršímu období vývoje typografie a výzdoby pražských hebraik a předkládá podrobnou bibliografii prvních zhruba padesáti let jejich existence (1512-1569). Shromáždění jedinečného souboru obrazového materiálu dále umožnilo vznik původní studie Petra Voita, jež v novém světle poukazuje na míru integrace prvních pražských židovských tiskařů s jejich křesťanskými kolegy a dobovými estetickými trendy. Statě Andrey Jelínkové a Lenky Veselé čtenářům přibližují hebrejský knihtisk v Prostějově a křesťanskou hebrejskou typografii v Čechách. Shlomo Z. Berger nahlíží pražské vydavatelské podnikání v jazyce jidiš v porovnání s dalším významným centrem židovského knihtisku, Amsterdamem. Otázkám cenzury (a udavačským aférám) se ve svém příspěvku na základě zpracování dosud nepublikovaných archivních materiálů věnuje Alexandr Putík. Studie Ivety Cermanové se na postavě předního pražského židovského intelektuála Mošeho Israele Landaua zaměřuje na poslední tvořivé období historie hebrejského knihtisku v českých zemích.

NOVÉ ČÍSLO JUDAICA BOHEMIAE

Koncem prosince 2012 vyšlo nové číslo vědeckého časopisu *Judaica Bohemiae* 47 (2012), 2. Svazek zahajuje studie Marie Buňatové věnovaná obchodním vztahům mezi pražskými a krakovskými Židy v předbělohorské době, jež na základě fundovaného rozboru archivních pramenů z českých i polských archivů odkrývá fungování, podobu a vývoj česko-polského obchodu v 16. století a klíčovou roli, kterou v něm hráli Židé. Následně se Ivo Cerman zabývá takřka zapomenutým dílem *Jüdischer Blut-Eckel* (1753) z pera Aloise von Sonnenfelse – židovského konvertity a otce známého rakouského osvícence Josefa von Sonnenfelse, sepsaného na obranu Židů k vyvrácení jejich nařčení z používání křesťanské krve. Alexandr Putík v rubrice *Materiály* představuje a detailně analyzuje nový pramen k procesu známého rabína Jom-Tov Lipmanna Hellera z let 1629-1630 a Jitka Korbelová informuje o školských fasích – významném, dosud jen málo vytěženém prameni k dějinám židovského školství na Moravě.

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ

Židovské muzeum v Praze se opět připojilo ke Dnům evropského dědictví. Při této příležitosti byl ve středu 12. září zdarma zpřístupněn židovský hřbitov na Žižkově ve Fibičově ulici. Tento tzv. první izraelský hřbitov byl založen roku 1680 jako morové pohřebiště pražské židovské obce a sloužil až do roku 1890, kdy byl zřízen nový židovský hřbitov v Praze-Strašnicích. Celkem bylo na žižkovském židovském hřbitově pohřbeno na 40 000 osob, mezi nimi řada významných rabínů a učenců. Nejnavštěvovanější je hrob pražského vrchního rabína Ezechiela Landaua (1713-1793), jehož náhrobek byl v roce 1993 spolu s dalšími náhrobními kameny příslušníků rodiny kompletně restaurován.

KONCERT JILL ROGOV

Židovské muzeum v Praze se stalo partnerem 21. ročníku Svatováclavských slavností v Praze. V jejich rámci se ve Španělské synagoze 13. září 2012 uskutečnil koncert přední izraelské zpěvačky a interpretky středověkých písní Jill Rogov, která za doprovodu kytary představila tradiční židovskou hudbu z různých koutů světa v hebrejštině, jazycích ladino a jidiš, aramejštině, kurdštině a arabštině.

ILSE WEBER: DOPISY A BÁSNĚ Z TEREZÍNA (1933–1944)

Židovské muzeum v Praze se stalo partnerem scénického čtení z dopisů a básní Ilse Weber, které se uskutečnilo 24. září 2012 v Goethe Institutu při příležitosti českého vydání knihy Ulrike Migdal „Kdy skončí naše utrpení: dopisy (1933-1944) a básně z Terezína“.

Básnířka, spisovatelka knížek pro děti a skladatelka písní Ilse Weber se narodila v roce 1903 ve Vítkovicích. Po roce 1930 se spolu s manželem Willimem usadila v Praze, kde spolupracovala s Československým rozhlasem a přispívala do časopisů pro děti. Po okupaci Československa a vzniku protektorátu rodinu Weberových dostihl tragický osud – zatímco starší syn Hanuš v rámci akce Refugee Children Movement ještě stihl odcestovat do Velké Británie a následně do Švédska, zbytek rodiny – Ilse, Willi a jejich mladší syn Tomáš – musel v únoru 1942 nastoupit do Terezína. Ve zdejším ghettu pak Ilse pracovala jako sestra na dětské ošetřovně. Když byl v říjnu 1944 její manžel povolán do transportu En směřujícího do Auschwitz-Birkenau, dobrovolně se k němu i se synem připojila. Ještě v den příjezdu pak spolu s chlapcem a dalšími terezínskými dětmi zahynula. Ilse Weber v Terezíně složila na 60 básní a písní, z nichž k nejznámějším patří „Ich wandre durch Theresienstadt“ (Procházím se Terezínem).

DNY OTEVŘENÝCH DVEŘÍ UNESCO

Při příležitosti 20. výročí zapsání historického jádra Prahy na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO byla 2. prosince 2012 v rámci Dne otevřených dveří významných pražských památek veřejnosti zdarma zpřístupněna Pinkasova synagoga. Akci organizačně zajišťovala Pražská informační služba.

OZNÁMENÍ O RESTITUČNÍ ŽÁDOSTI

Židovské muzeum v Praze oznamuje, že byla podána žádost o restituci následujícího předmětu ze sbírek ŽMP:

ŽMP 89.261

Antonín Fila (1796–1869)

Portrét muže se zapečetěným dopisem, 1841

olej na plátně, 68,5 × 57,5 cm

signováno a datováno LD: Ant. Fila pin. / 1841

recentně restaurováno, rentoiláž, nový napínací rám

Obraz byl zabaven z majetku Arnošta Schillera (nar. 5. 7. 1886), který byl 8. února 1942 transportem W deportován z Prahy do Terezína a následně 26. října 1942 transportem By z Terezína do koncentračního tábora Auschwitz, kde zahynul.

V souladu s „Podmínkami pro uplatnění nároků na vydání předmětu nacházejícího se ve sbírkách Židovského muzea v Praze, který byl protiprávně odňat v období nesvobody“ (dále jen Podmínky) běží od zveřejnění tohoto oznámení o doručení žádosti k 1. 11. 2012 roční lhůta pro podání případných dalších nároků na uvedené dílo.

Po uplynutí této lhůty bude o žádostech dle Podmínek oprávněných osob rozhodnuto, přičemž k později doručeným žádostem nebude přihlíženo.

NÁVŠTĚVA ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE NOVĚ JAKO DÁREK

ŽMP připravilo pro zájemce dárkové vstupenky, přičemž počet vstupenek na osobu není omezen. Cena vstupenky závisí na volbě muzejního okruhu, nebo kombinace jednotlivých památek dle platné nabídky.

Základní prohlídkový okruh Židovského muzea zahrnuje celkem 7 objektů: Maiselovu synagogu s expozicí o nejstarších dějinách Židů v českých zemích, Pinkasovu synagogu s Památníkem českých a moravských Židů zavražděných nacisty a s výstavou unikátních dětských kreseb z Terezína, dále Klausovou synagogu a Obřadní síň, obě věnované

expozicím o židovských tradicích a zvycích, překrásně zdobenou Španělskou synagogu s expozicí přibližující novější židovské dějiny na našem území a také výjimečnou expozici synagogálního stříbra, dále Galerii Roberta Guttmanna s dočasnými výstavami a samozřejmě také světově proslulý Starý židovský hřbitov.

Tento okruh je možné rozšířit i o návštěvu Staronové synagogy a doplnit o komentované prohlídky v rámci „Programu Židovského muzea v Praze a Židovské obce v Praze k výchově proti antisemitismu v ČR“, který se koná každou neděli od 14 hodin.

Platnost vstupenky je jeden rok od data vystavení. Vstupenka dále platí 7 dní od prvního použití, aby si obdarovaný či obdarovaná mohli prohlídku případně rozložit do několika návštěv (každý objekt je možné navštívit jen jednou).

Kde je možné dárkové vstupenky zakoupit:

Rezervační centrum ŽMP, U Starého hřbitova 3a, 110 00 Praha 1, tel. 222 317 191

Způsob úhrady: pouze hotově

VÝZNAMNÉ NÁVŠTĚVY

září

- soudci Ústavního soudu České republiky a Slovenské republiky

říjen

- Daniela Schadtová, novinářka a životní partnerka prezidenta Spolkové republiky Německo Joachima Gaucka
- Robert Badinter, bývalý ministr spravedlnosti a předseda Ústavní rady Francouzské republiky

Daniela Schadtová během své návštěvy ŽMP.

Zleva Pierre Levy, velvyslanec Francouzské republiky v Praze, Robert Badinter a tajemník FZO v ČR Tomáš Kraus na Starém židovském hřbitově.

Vydává Židovské muzeum v Praze, IČO 60459263
U Staré školy 1, 110 01 Praha 1, www.jewishmuseum.cz
Bankovní spojení: Commerzbank AG, Jugoslávská 1, 120 21 Praha 2
Účet pro vnitrostátní platby v Kč: 10426398/6200
Účet pro platby v EUR: 1042639, IBAN: CZ60 6200 0000 0000 1042 6398
Účet pro platby v USD: 1042639, IBAN: CZ22 6200 0001 0700 1042 6398
SWIFT CODE: COBACZPXXXX

Pro poskytování darů uvádějte variabilní symbol 1382002

Toto dvojčíslo vyšlo 15. 1. 2013 MK ČR E16832

Redakce: Jana Havlíková

Fotografie: K. Bulín, D. Cabanová, K. Maleszka, F. Mašek, P. Paziński, NCJF,
Verbasum Imago, ŽMP

Grafický návrh: Jan Jiskra

Grafická úprava: Vladimír Vašek

